

Charles Dickens – Oliver Twist

Žánr:

Sociální román (Zeyer, Dostojevskij, Arbes, Májovci-Moravský)

Časové zařazení:

(2. pol.) 19. století

Podrobný obsah:

Příběh začíná ve chvíli, kdy se do jednoho anglického městečka dopotácí mladá těhotná žena a v místní nemocnici porodí zdravého chlapce, avšak sama umírá. Dítěti je přiděleno jméno Oliver Twist a je umístěno do chudobince, kde je nuceno žít po devět let ve strašné bídě a chudobě. I přes všechnu špínu, nemoci a nedostatečnou stravu však Oliver přežije a ve svých devíti letech se dostává do učení k hrobníkovi Sowerberymu. Ten se k němu sice nechová zle, ale jeho straší učedník Noe Clyapol a kuchařka Karolína ho v jednom kuse šikanují, a proto jednou (po rvačce s Noem) v noci uteče. Neměl ale kam jít, a tak se vydal do Londýna, kde doufal, že to bude lepší. Tam se hned zpočátku seznámil s mladými pány Ferinem Lišákem a Čódlm Batesem, což jsou profesionální kapsáři ve službách žida Fagina, který je všemu učil. Fagin pak přijme Olivera do své bandy a chce ho také vyučit na zloděje. Oliver je však zcela jiný. I přes kruté zacházení, kterému byl zatím vystaven, jeho duše je až nečekaně čistá a neschopná neférového jednání a jiných špatností. Přesto je Oliver donucen se účastnit zločineckých akcí a při jedné je však chycen. Před odsouzením ho však uchrání pan Brownlow, který ho vyslechne a věří mu. Chlapec pak žije nějaký čas u něj – zotavuje se, protože při loupežné akci i omdlel, a jeho dobrodinec si ho velice oblíbí, stejně jako jeho hospodyně, paní Redwinová. Jednou ho pak posílá vyřídit objednávku knih, částečně i proto, aby dokázal jak moc mu věří, ale při té ho chytne Bill Sikes se svou milenkou Nancy. Oba pracují pro Fagina a ten je pro Olivera poslal. Ocítá se tedy zpět v nečistém prostředí, kde jeho šlechetná duše trpí. Nebyl však unesen jen tak. Faginova banda se chystá vyloupit jeden dům a potřebují k tomu dítě, které by se dostalo do domu a otevřelo jim. Oliver pak tedy jde s nimi, ale když plní svůj úkol, je postřelen a všichni se dávají na útěk. Olivera však zanesou pouze do nedalekého příkopu, kde ho nechají na pospas osudu. Chlapec se raději doplází zpět do domu, který se chystali vyloupit a má opět víc štěstí než rozumu. Majitelka domu – paní Maylieová – se ho ujme, zavolá doktora Losberneho a ten ho vyléčí. Když ho paní Maylieová společně s Losbernem vyslechne, rozhodne se ho uchránit trestu. Oliver tam pak nějaký čas žije, seznámí se i se schovankou paní Maylieové – Rózou a jejím synem Harrym. Také se opět setkává s panem Brownlowem a má možnost mu vysvětlit, proč se tehdy nevrátil. Zdá se, že už bude vše v pořádku, ale ani zde není Oliver v bezpečí, protože Fagin ho chce opět unést. Důvodem tentokrát je, že se na scéně objevil Oliverův nevlastní bratr Edward Leeford, přezdívaný Monks. Ten se potřebuje Olivera zbavit, aby získal celé dědictví po jejich otci. Začal tím, že od obecního serbuse z městečka, kde se Oliver narodil, dostal medailon, který ukradla Oliverově matce správce chudobince. Ten pak dostal právě serbus Bumble a prodal ho Monksovi, který jej hned zahodil do řeky. Monks se pak baví s Faginem, aby se rozhodli co dál a vše nechtě vyslechne Nancy. Ta se potom vydá za Rózou, protože se chce napravit, a vše jí poví: že se Monks rozhodl Olivera zničit a spolčil se proto s Faginem. Róza pak nabízí Nancy, aby se už ke zlodějům nevracela, ale ta nakonec odmítne. Stojí ji to však život, protože když se Sikes dozví od špeha Noa (který kdysi pracoval u hrobníka Sowerbyho) že je zradila, v návalu zlosti ji umlátí k smrti. Je pak ze svého činu trošku vedle a vydává se na útěk, který však pro něj končí nezdarem – začne ho honit policie a on při tom zemře, protože se nechtě oběsí. Róza mezitím vše

poví panu Brownlowi, ten chytí Monkse, události dostávají spád a vše se vysvětluje – vztahy jsou zamotané, jako v nějaké telenovele. Ukáže se, že pan Brownlow si měl brát sestru jistého pana Leeforda, který je otcem Olivera a Monkse. Ta však zemřela velmi mladá, ale Brownlow i nadále udržoval spojení s jejím bratrem. Toho donutili, aby se oženil s ženou, kterou však nemiloval. Právě z toho svazku pocházel Edward alias Monks. Manželství však nevydrželo dlouho a když už spolu nebyli schopni žít, tak se po čase rozešli. Leeford pak nějaký čas pobýval v rodině námořníka Fleminga. Starý Fleming měl dvě dcery a starší Agnes se do Leeforda zamilovala a on do ní. Z jejich lásky se narodil Oliver a další překvapení je, že sirotek Róza je ona mladší sestra Agnes, tedy Oliverova teta. Panu Leefordovi pak jeden bohatý příbuzný odkázal své jmění a to po jeho smrti (zemřel v Itálii) mělo připadnout jeho synům. Kdyby se tedy Monksovi povedlo Olivera zlikvidovat, bylo by dědictví celé jeho. Když se ale vše odhalilo, jeho plány byly zhačeny. A nejen jeho. Žid Fagin je chycen, odsouzen a oběšen a Monks také umírá na nějakou nemoc. Celý příběh končí na realistický román moc romanticky – dobro kompletně vítězí nad zlem. Pan Brownlow Olivera adoptuje a Róza se provdá za Harryho – syna své pěstounky, kterého před tím odmítla pro svůj chudý a neznámý původ. Oliver tedy žije šťastně mezi lidmi, kteří ho mají rádi a která má rád i on.

Charakteristika díla:

Jeden z prvních sociálních románů 1. pol. 19. století, stylově zařaditelné do realismu. Dílo je ohlasem na negativní důsledky novelizaci chudinského zákona (1834), která zrušila starý systém starobinců, založených na jednotlivých farnostech, v nichž byli chovanci, jakkoli degradovaní sociálně, přece jen součástí společenství, a nahradila je novým, centralisticky organizovaným, který se v určitých rysech podobal vězení.

Autor zavádí čtenáře mezi příslušníky londýnského podsvětí, kde se hlavní hrdina Oliver Twist ocitá zcela náhodně bez vlastního přičinění. Dickens chtěl nejspíše konstatovat, že dítě žijící tehdy na ulici ani nemělo jinou možnost – buďto se přidalo k nějaké zločinecké partě nebo zemřelo v bídě a hladu. Inspiroval se i vlastními zážitky z dětství. Život a poměry v tehdejší společnosti jsou zde vykresleny zcela realisticky.

Jednotlivá prostředí:

Chudobinec, zlodějský úkryt mají všechny své tehdejší znaky, nejedná se tedy o konkrétní chudobinec v konkrétním městě, ale o jakýsi modelový, typický. To samé platí o postavách. Někteří jsou plni přetvářek, předstíraného zájmu o chudé a přehnané hrdosti, jak dobře o chudinu pečují a jakou o ně mají starost.

Odlišnost děje ve dne a v noci. Zatímco v noci se odehrávají chladnější – negativnější scény ve zločinecké partě, krádeže a vloupání, děj ve dne se odehrává v hezkém prostředí v domech šlechetných lidí.

Hlavní motivy

Motiv tajemného původu a závěrečné rozuzlení pomocí neznámých příbuzenských svazků.

Kompozice:

- Autor není účastníkem děje.
- Děj je napínavý, často se stane něco, co by čtenář nikdy neočekával.
- Román členěn na 53 kapitol, v záhlaví každé kapitoly autor stručně nastíní, co se odehraje.
- Román je napsán převážně ve 3. osobě v přítomném čase.
- Vyprávění zaměřeno spíše na děj a vylíčení mezilidských vztahů.

- Popis prostředí slouží jen k lepšímu dotvoření charakteru postav k názornějšímu pochopení jejich jednání.
- Je dodržována časová posloupnost, jen ke konci jsou zařazovány epizody vypravované retrospektivně. Na začátku je časový skok zhruba 8-9let, který je vzhledem k dalšímu časovému rozložení docela velký. O ději v tomto období není nic napsáno.
- Objevuje se kontrast mezi přístupem jednotlivých postav k životu – postavy plné optimismu, radosti ze života a žijící v harmonickém prostředí / postavy žijící v bídných podmínkách s nečistými úmysly, snahou škodit druhým a na jejich úkor se obohacovat / postavy žijící celkem v blahobytu, ale přesto nepřející a pohrdavé.
- Vypravěč do děje zas tak moc nezasahuje – dovoluje si však menší ironické poznámky, zvláště na začátku vypravování.
- Snaha realisticky zachytit neřesti společnosti, tj. špatné vlastnosti (maloměšťáctví, korupce), falešnou morálku a bídu (úředníci si hromadí peníze, zatímco děti v sirotčinci nemají co do úst)
- Na druhou stranu zidealizovaný závěr, příliš mnoho náhod, silná víra ve šťastný konec a Boží mlýny

Dickens kritizuje všechny vrstvy společnosti:

- Pan Bumble reprezentuje maloměšťáckého úředníka, který si hraje na důležitého, jde mu jenom o peníze, je prolhaný, nemá soucit, rád se napije, vnucuje se
- Oliver symbolizuje nevinnost, svět je k němu krutý, aniž by něco provedl
- Fagin a Bill Sikes reprezentují zločince, nepracují, kradou, pijí, žijí v odporném, nízkém prostředí
- Policie nefunguje, je moc pomalá

Kritika falešné morálky:

Pan Bumble křičí na dva mladé lidi, kteří si dali pusy, přitom on sám se vnucuje ženě (a ještě kvůli penězům), narážka na viktoriánskou morálku (na jednu stranu byli lidé puritáni a kritizovali všechno neslušné, na druhou stranu vedli neslušný soukromý život)

Ženy křičí sprostě na Nancy, opovrhují jí, přitom Nancy, ačkoli je to dívka londýnské spodiny, dělá dobrý skutek

Námětem je autorovo celoživotní téma – tragický osud chudých dětí.

Objevuje se zde kritika špatné, zkažené společnosti a jejich nedostatků.

Z hlavních znaků realismu zde najdeme např. typizaci.

Dickens vydával jednotlivé části nejdříve časopisecky, protože se bál, že by kniha nemusela být úspěšná. Sám zpočátku nevěděl, jak vše dopadne. Tím se vysvětluje, že je příběh chvílemi zmatený a že ve skutečnosti nepopisuje jen osud Olivera Twista, ale i mnoha jiných postav.

(Kritici ale prý zjistili, že měl Dickens každý román vždy dokonale promyšlený a že s postavami doslova žil.).

Dickens zde dokonale zobrazuje jak podmínky na vesnici (chudobu, bídu zkaženou povahu lidí a nelidské podmínky, ve kterých museli vyrůstat sirotci v chudobincích), tak ty nejzapadlejší uličky města a prostředí, ve kterém chudí lidé v Anglii žili.

Tyto prvky jsou do jisté míry autobiografické, protože sám Dickens nejdříve vyrůstal v chudobě na vesnici a později se s rodiči přestěhovali do Londýna, kde měli velké sociální problémy; sám jako malý musel pracovat v továrně. Dokázal tedy vše vylíčit tak, aby si čtenář situaci dokázal živě představit.

Používá mnoho popisných pasáží. Některé se mi zdály nudné a nepodstatné, ale např. popis Oliverova bratra Monkse naháněl až strach.

Najdeme zde také pár citátů, např. když se Oliver vrací pro svého malého přítele Dicka, ale ten už je mrtvý, říká: „Náš svět je plný zklamání, často maří naděje, které hýčkáme nejvíc, a naděje,

které jsou našemu založení ke cti.“.

Román byl několikrát zfilmován a přepsán jako divadelní hra.

I přestože se jedná o realistické dílo, závěr je spíše romantický, až pohádkový, vše dobře skončí a zlo je spravedlivě potrestáno.

Hlavní postava:

Oliver Twist:

Sirotek – matka mu zemřela hned po jeho příchodu na svět. Jméno mu je určeno obcí. Vyrůstá v chudobinci. Trpělivě snáší nelidské zacházení a poznámky, že je všem akorát na obtíž a že by bylo lepší, kdyby raději zemřel. Přesto všechno v něm nepropuká nenávist k lidem, naopak se snaží každému vyhovět a být nekonfliktní. Je dosti naivní, až příliš moc důvěřuje lidem.

Nedokáže rozpoznat, zda mu někdo nechce ublížit.

Jinak se toho moc o jeho osobnosti nedozvídáme, autor ho využívá jako postavu, pomocí níž popisuje poměry ve společnosti a popohání děj.

Oliver se moc nezasluhuje o svůj další osud. Nemá žádné ambice – proto když se dostává mezi londýnské zloděje, nesnaží se uprchnout – je rád, že má kde spát a co jíst.

Vlastně celý jeho život je až příliš naplněn náhodnými událostmi, které by se asi ve skutečném životě nestaly, nebo alespoň ne v tak velkém počtu.

Má velkou vůli k životu, která mu pomáhá překonávat i kritické stavy v blízkosti smrti.

Věnovanou lásku a péči dokáže skvěle oplácet.

Další postavy:

Pan Bumble:

Obecní sluha, nelidským způsobem vede obecní chudobinec, je mu všeho, co zde musí investovat, nejraději by všechny chovance nechal zemřít.

Je typický pokrytecký obecní úředník plný přetvářek sarkastického humoru.

Egoista

Nečiní nic více než mu káže předpisy a když přece jenom, tak se náležitě vychvaluje.

Pan Brownlow:

Dobrotivý starý pán, který se jako první ujímá Olivera a zachraňuje ho před smrtí.

Bere ho do svého domu, kde se o něj nezištně stará.

Nenechává se ovlivňovat názory ostatních.

Do Olivera vkládá hodně nadějí a plně mu důvěřuje.

John Dawkins

Ferina Lišák:

Mladý kapsář, zaučuje Olivera ve zlodějském řemesle.

Nezáleží mu na nikom.

Fagin:

Prohnaný starý Žid.

Šéf zlodějské bandy, organizuje krádeže a vloupání, přechovává kradené věci.

Za patřičné služby poskytuje útočiště ostatním zlodějíčkům.

Paní Maylieová:

Šlechtná starší dáma.

Pečuje o Olivera poté, co byl v jejím domě při krádeži postřelen.
Má dobré srdce a Olivera si brzy oblíbí.

Róza Maylieová:

Adoptovaná dcera paní Maylieové, Oliverova teta.
Má podíl na zjištění Oliverova původu. Nezaleká se přitom žádných překážek.

Nancy:

Zlodějka ve službách Fagina.
Trochu rozporuplná postava.
V jádru je dobrosrdečná, ale na druhé straně se nedokáže vymanit z vlivu svého přítele Sikes a tím pádem z celé zlodějské bandy.
I když se podílela na únosu Olivera od pana Brownlowa, později mu velmi pomůže. Po vyslechnutí rozhovoru 2 členů zlodějské bandy kontaktuje slečnu Rózu a vyzradí jí tajemství o Oliverově původu. Stojí jí to hodně sil, protože musí zdůvodňovat své noční odchody. Vše jí nakonec stojí život.

Sikes, Monks:

Zloději
Není zde zmíněn jejich předchozí osud ani důvod, proč se zloději stali.
Nevíme ani nic podstatného, co by je charakterizovalo.
Sikes v afektu zabil Nancy

Agnes Flemingová:

Matka Olivera, milovala Oliverova otce Edwina Leeforda, se kterým se chtěli vzít, ale on byl ženatý se ženou, kterou nemiloval a měl s ní syna; Agnes by určitě zaopatřil, kdyby nezemřel v Římě a ji nenechal v Anglii.

Harry Maylie:

Syn paní Maylieové, miluje Rózu a obětuje své společenské postavení, aby se s ní mohl oženit

Pan Losberne:

Doktor, přítel rodiny Maylieových
Spravedlivý
Inteligentní, ale trochu zbrklý

Paní Bedwinová:

Hospodyně u pana Brownlowa
Starostlivá
Laskavá
Pečovala o Olivera, když byl nemocný

Charakteristika prostoru:

- Jedná se o reálný prostor.
- Děj se odehrává ve dvou městech – název prvního autor z jistých důvodů odmítl sdělit, druhé město je Londýn.
- Popisuje kontrasty mezi jednotlivými prostředími – městský chudobinec / londýnské podsvětí – svět zlodějů / domy občanů na vyšší úrovni.
- Děj se odehrává v Anglii 19. století.

Jazyk díla:

V díle se objevují slangové výrazy, zlodějský argot. Hlavní hrdina Oliver mluví výhradně spisovně. -Autor využívá lidový jazyk a objevují se zde také výrazy ze staršího, převážně zlodějského a židovského argotu (např. blikna = zlodějská svítilna, frak = doživotní trest, píd'ata = hodinky).

Další díla

Kronika Pickwickova klubu - humoristický román

Mikuláš Nickleby / 1839/ :Obsahuje prvky pikareskního a vývojového románu.

Starožitníkův krám /1841/ – konflikt dobra a zla.

Život a dobrodružství Martina **Chuzzlewita** / **čalzvita**, 1844/

Dombey a syn /1848/ – román z Dickensova dětství.

Příběh Davida Copperfielda /1850/ – nejoblíbenější Dickensovo dílo, velmi autobiografické

Ponurý dům / 1853/ – toto Dickensovo dílo líčí několikaletý dědický spor

Zlé časy/ 1854/ – román z prostředí severní Anglie.

Malá Dorritka / 1857/ – autor zde použil motiv vězení pro dlužníky

Velké naděje / **Nadějně vyhlídky**, 1861/ – hlavní hrdina sirotek Pip touží po tom stát se známým